

Рўза ва тақво

05:00 / 13.01.2017 2945

Аллоҳ таоло айтади: “Эй имон келтирганлар, сизларга ҳам худди аввал ўтган (қавм)ларга фарз қилинганидек, рўза фарз қилинди. Шояд тақво қилсаларингиз” (Бақара, 183).

Рўза араб тилида “совмун” ёки “сийамун” деб юритилади. Луғатда бу сўз “бирон феъл ёки сўздан ўзини тийиб туриш” маъносини англатади. “Лисанул-араб” луғатида “сийамун” сўзи шаръий истилоҳда “таом, ичимлик, жинсий яқинлик ва фойдасиз сўзлардан тийилиш” мазмунига эга экани айтилган. Шундан ҳам билиш мумкинки, рўза фақат овқат, ичимлик ёки бошқа ейиладиган нарсалардан сақланишгина эмас, балки рўза аввало номаъқул ишлар, ножоиз ҳатти-ҳаракат ва қайтарилигандан сўзларни тарк этишни ҳам ўз ичига олади. Рўзани фақат моддий тарафлама тушуниш нотўғри. Аслида рўзадан кўзланган мақсад банданинг руҳий покланишидир.

Юқоридаги оятда Аллоҳ таоло бандалар эътиборини рўзанинг муҳим жиҳатига қаратиб, “шояд тақво қилсаларингиз” демоқда. Бу рўзадан кўзланган асосий мақсад тақво қилиш, қайтарилигандан қайтиш эканига далолат қиласи. Бунга кўплаб ҳадиси шарифларда алоҳида урғу берилган.

بُرَّ مَلَسَ وَهِيَ لَعْ لَلَّا لَصَهْ لَلَّوْ سَرَّ لَاقَ هَلَاقُ نَعْ هَلَلَ يَضَرَّ رَهْيَرُه يَبَنَعْ
هَأَوْرُ رَهْسَلَّا لَلَّهُمَّ اقْنُمْ هَلَسَنْ يَلِمَئِيَّاقَ بُرَوْعُجْلَّا لَإِمَامِيَّاصَنْ مَلَسَنْ يَلِمَئِيَّاصَ
حَيَّصُ دَنَسَ وَهَجَامُ نَبَأُ يَئِاسَنَلَا.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қиласи: “Шундай рўзадор борки, унинг рўзаси фақатгина очликдан бошқаси нарса эмас. Кечаси туриб намоз ўқувчи (шундай банда) борки, унинг (намозда) туришидан фақатгина уйқусизлик

қолади, холос” (Насоий ва Ибн Можа ривояти. Ривоят санади сахих).

Ушбу ривоятга кўра, банда рўза тутиб, қайтарилган ишлардан тийилмаса, Аллоҳга тақво қилмаса, унинг кун бўйи оч юриб, ташна бўлгани қолади. Унга ҳеч қандай савоб берилмайди.

بُرَّ مَلَسَ وَهْيَ لَعْ هَلَلَ اَلْصَبَنْ عُنَّعُ هَلَلَ اِضَرَّ رَهْيَرُه يَبَأْ نَعَ وَ دَمْحَأْ هَاوَرْ رَهْسَلَ اَمَّا يَقَنْ مُهْظَحَ مَئَاقَ بُرَوُشَ طَعْلَ اَوْ عَوْجَلَ اَمَّا يَصَنْ مُهْظَحَ مَئَاصَ حَيَحَصُهْ دَنَسَ وَيَقَهْيَبَلَ اَوْ نَابَ اوْ قَمْيَرُخُنْبَ اوْ مَكَاحَلَ اَوْ

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Шундай рўзадор борки, унинг рўзадан насибаси фақат очлик ва ташналиқ. (Кечаси) қоим бўлувчи яна шундай (банда ҳам) борки, унинг қоим бўлишидан насибаси фақат уйқусизликдир” (Аҳмад, Ҳоким, Табароний, Ибн Хузайма, Ибн Ҳиббон ва Байҳақий ривояти. Ҳадис санади сахих).

Амалларда ният, ихлос ва тақво бўлмаса, ундан кўзланган асл мақсад ҳосил бўлмайди. Ихлос ва тақвосиз амал қанча чиройли ва кўп кўринса-да, у на соҳиби ва на ўзгаларга фойда беради. Ривоятда айтилишича, қайси бандар рўза тутиб, Аллоҳга тақво қилмаса, унинг кун бўйи оч-наҳор юрганигина қолади. Унга ҳеч қандай ажр-савоб берилмайди. Кечаси ибодат қилиб, Аллоҳ ҳаром қилган ишлардан сақланмайдиганлар ҳам шундай. Уларнинг кечаси туриб, уйқусиз бўлганлари қолади. Уларга ҳеч қандай мукофот ҳам, савоб ҳам берилмайди.

نَمَّ هَلَّاقَ مَلَسَ وَهْيَ لَعْ هَلَلَ اَلْصَبَنْ يَبَنْلَ اَلْصَبَنْ يَبَنْلَ اِضَرَّ رَهْيَرُه يَبَأْ نَعَ وَ دَمْحَأْ هَاوَرْ هَلْبَقَ اَمَّرْفُكَ طَفَحَتَيْ نَأْ يَعَبْنَيْ اَمَّرَمَرَمَاصَ فَرَعَ وَنَأْضَمَرَمَاصَ حَيَعَصُهْ دَنَسَ وَيَقَهْيَبَلَ اَوْ نَابَ اوْ قَمْيَرُخُنْبَ اَوْ مَكَاحَلَ اَوْ

Абу Саид Худрий розийаллоҳу анҳу Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг шундай деганларини ривоят қилади: “Кимки Рамазон рўзасини тутиб, унинг ҳадларини билса, сақланиш лозим бўлган нарсалардан сақланса, унинг ўтган гуноҳлари кечирилади” (Аҳмад, Ибн Ҳиббон, Байҳақий, Абу Яъло ва Абу Нуайм ривояти. Ривоят санади заиф).

Рўза гуноҳларга каффорат бўлишини ҳаммамиз биламиз. Аммо барча рўза тутувчиларнинг ҳам гуноҳлари кечирилавермас экан. Бунинг учун рўзани ихлос билан, Аллоҳга тақво билан тутиш талаб этилади.

مَلْ نَمَ مَسَّلَسَ وَهُيَلَعُ مَلَلَا ىَلَصِ مَلَلِ لُو سَرَلَاقِ هَلَلِ لُو سَرَلَاقِ هَلَلِ اَقُونَعُ مَلَلِ اَقِ صَرَرَهُ رَيَرُهُ يِبَأَنَعَ وَهُأَورُهُ بَأَرَشَ وَهُمَاعَ طَعَدَيِ نَأَيِ فِي جَاهَلَهَلَسْنَيَلَفَ وَبَلَمَعَلَهَرُوزَلَهَلَوَقَعَدَيِ نُبَأَوَدَمَحَأَوَهَجَأَمَنَبَأَوَيَرْبُكَلَهَنَنَسَلَهَيَذَمَرَتَلَهَوَدُواَدَهُبَأَوَيَرَاحَبَلَهَنَبَأَوَهَمَيَرُخَهَنَبَأَوَهَمَيَرُخَ.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳу Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоят қилади: “Ким (рўзадор ҳолида) ёлғон сўз ва унга амал қилишни ташламаса, Аллоҳ таоло у банданинг таом ва ичимлигини тарк қилишига муҳтоҷ эмас” (Бухорий, Абу Довуд, Термизий, Насойи[1], Ибн Можа, Аҳмад, Ибн Ҳузайма ва Ибн Ҳиббон ривояти).

Аллоҳ банданинг кун бўйи оч юришига ҳам, бир қултум сув ичмай ташналик мashaққатини тортишига ҳам муҳтоҷ эмас. Аллоҳ бандаларга шундай меҳрибонки, рўза орқали улар кўпроқ савоб тўплашлари ва қалбларини поклаб олишларини хоҳлайди. Аслида бизнинг рўза тутишимизу руҳан покланишимизга Аллоҳ асло муҳтоҷ эмас. Бу нарсалар фақат ўзимизга фойда. Аллоҳ рўзани фарз қилган экан, деб рўза тутгандан кейин ўзимизни Аллоҳга бирон нарса ўтказиб қўйгандек тутмаслигимиз керак. Аслида нима амал қилсак, барчаси ўзимиз учун. Аллоҳ эса бандаларга фақат ва фақат яхшиликни право кўради, баҳт саодатга эришишлари, охиратда нажот топишларини хоҳлайди.

Юқоридаги ривоятда банда энг күп содир этадиган гуноҳ алоҳида зикр қилинмоқда. Қўл ёрдамида гуноҳ қилишдан кўра тил билан гуноҳ қилиш кўп учрайди. Тил билан қилинадиган гуноҳлар ичида энг кўп учрайдигани бу шубҳасиз ёлғондир. Қайси банда рўза тутиб, ёлғончиликни ташламас экан, бундай банданинг оч юриши Аллоҳга керак эмас.

Аллоҳ бандалар ибодатини қабул қилишда асосан ботиний жиҳатга, банданинг қалб ҳолатига назар солади. Баъзи рўзадорлар борки, улар рўза тутиб, кун бўйи ғийбат, чақимчилик, туҳмат, бўхтон ва шу каби гуноҳлар кўчасидан бери келмайдилар. Бундай “рўзадорлар”нинг рўза тутгани фақат ифтор маҳалда эсларига келади.

Биз тонгда оғзимизни ёпганимизда уни ёлғон ва ҳаром сўзлардан, кўзимизни номаҳрамларга боқишдан, қўлимиизни зулмдан, оёғимизни маъсиятга қадам босишдан тўсишни унутмаслигимиз лозим. Шундагина кўзланган мақсад ҳосил бўлади.

Шундай ҳоллар бўладики, банда рўзадор бўла туриб ўзи хоҳламаган тарзда ўзгалар билан тортишишга, ўзини ҳимоя қилишга тўғри келиб қолади. Бундай вазиятда қандай йўл тушишни бизга Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ўргатганлар.

أَذِإِلْ أَقْمَلَ سَوْهُ يَلْعُهُ لِلِّا يَلْصَهُ لِلِّا لُوسَرَنْ أَنْعُهُ لِلِّا يَضَرَّهُ رَيْرُهُ يَبَأْ نَعَهُ
لُقَيْلَفُهُ لَتَأْقُوأَمَتَأْشُ فُرْمَنْ إِفْلَهَجَيَالَ وُثُفْرَيَالَ فَمَيْأَاصُمُوَيِّمُكُدَحَأَحَبْصَأَ
يَفُيَئَاسَنْلَأَوَدُوَادُوبَأَوَهُلُطَفَلَأَوْمَلُسُمَوِّيَرَأْخَبَلَأَهَاوَرُمَيَأَاصِيَنِإِمَيَأَاصِيَنِإِلْعَيِّ
وُبَأَوْيَنَأَرَبَطَلَأَوَنَأَبَحُنْبَأَوْدَمَحَأَوْكَلَأَمَوَهَجَأَمُنْبَأَوْيَرْبُكْلَنَسَلَأَ.

Абу Ҳурайра розийаллоҳу анҳудан ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам шундай деганлар: “Сизлардан кимки рўзадор бўлса, бас, уят сўзларни гапирмасин, жоҳиллик қилмасин! Агар биронтаси у билан сўкишмоқчи ё уришмоқчи бўлса, бас у: “Мен рўзадорман, мен рўзадорман”, десин” (Бухорий, Муслим, Абу Довуд, Насоий[2], Ибн Можа, Молик, Аҳмад, Ибн Ҳиббон, Табароний ва Абу Яъло ривояти).

Ҳақиқий рўзадор бошқалар билан тортишиб, ўзининг ҳам, бироннинг ҳам асабини бузиб, рўзаси савобини камайтириб, вақтини зоеъ кетказмайди. Балки орада жанжал чиқкан тақдирда ўзининг рўзадор экани, шу сабаб жанжаллашиб ўтиришни лойик кўрмаслигини маълум қиласди.

Бошқа тарафдан олиб қараганда, банда рўза тутганда, унда тақводорлик ҳисси, рухий комиллик белгилари пайдо бўлади. Рўза тутган бандада Аллоҳни яхшироқ танийди, ибодатларга эътибори ортади, намозда хушуъ пайдо бўлади. Зоро, ихлос билан рўза тутган бандани Аллоҳ тақвога бошлайди.

Рўза пайтида бандада таом ва ичимликни тарқ қиласди. Мана шу иккиси истеъмолида ҳаддан ошиш бандани нафс қулига айлантиради. Рўзадорлик чоғида нафақат таом, балки маънавий жиноятлар, гуноҳлардан тийилишга ҳам ҳаракат қилинади.

Иккинчи тарафдан, рўзадан мақсад тақво ва рўза тутган бандага тақво сари йўл очилар экан, қайси бандада рўза тутиб, фақат моддий жихатга эътибор берсаю, маънавий рўзани эсдан чиқарса, унинг рўзаси нуқсонли бўлади.

Хулоса қиласиган бўлсак, бандада рўзадор ҳолида овқатдан тийилиш билан бир қаторда тили, кўзи, қулоғи ва қўл-оёқларини ножоиз ишлардан сақлаши, тақвога эътибор бериш керак бўлади. Бандада рўза тутмаган пайтида ҳам ушбу аъзоларини ҳаром ишлардан тийиши шарт. Аммо, рўзадорлик пайтида бу нарсага кўпроқ эътибор бериш талаб этилади. Зоро, рўзадан мурод тақводир.

[1] Насоий ушбу ривоятда “Ас-сунанул кубро”да келтирган.

[2] Насоий ушбу ривоятни “Ас-сунанул кубро”да келтирган.

**Тошкент шаҳар Шайхонтохур тумани бош
имом хатиби Одилхон қори Исмоилов**